

การศึกษากระบวนการและผลของการเสริมสร้างพลัง (Empowerment)
ในสามชุมชนนำร่องของโครงการบ้านมั่นคง กรุงเทพมหานคร*
A Study of the Process and Results of Empowerment
in Three Pilot Communities of the Baan Mun Kong
Project Bangkok Metropolis

ทรงธรรม ชูเงิน **
วันชัย มีชาติ ***
ดร. ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ ****
ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ *****

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและผลของการเสริมสร้างพลังในชุมชนนำร่องของโครงการบ้านมั่นคง รวมถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและก่อให้เกิดอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินงานของชุมชนบ้านมั่นคงหลังจากได้รับการเสริมสร้างพลังจากภาครัฐในชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่องเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โครงการบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ โครงการบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา และโครงการบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พบว่า แต่ละแห่งได้รับการเสริมสร้างพลังจากภาครัฐผ่านกระบวนการบนหลักการเดียวกัน

ส่วนผลของการเสริมสร้างพลัง พบว่า ชุมชนแต่ละแห่งมีพลังอำนาจของชุมชนในระดับต่างกัน ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัย นิมิตใหม่ มีพลังอำนาจของชุมชนมากที่สุด รองลงมา คือ ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนามีพลังอำนาจของชุมชนในระดับน้อยที่สุด ปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้เกิดพลังอำนาจของชุมชน คือ ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ที่ตั้งบ้านเรือน การคมนาคม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ผู้นำชุมชน และการถือครองที่ดินของชุมชน ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ชุมชนข้างเคียง การเมืองภายในชุมชน และความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติ

* วิทยานิพนธ์ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตปริญญาโท ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ที่ปรึกษาหลัก)

**** รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ประธานที่ปรึกษา)

***** รองศาสตราจารย์ กรรมการที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research are to study about the process and results of community empowerment in Baan Mun Kong Community 3 pilot programmes and to investigate supporting factors and obstacles found in three pilot programmes, namely Baan Mun Kong Chareonchainimitmai project, Baan Mun Kong Sangsunputtana project, and Baan Mun Kong Raumsammukkee project. The methodology utilized includes semi-structured interview and participatory observation.

The results of the study revealed that all three communities had different results of empowerment, although government had empowered in the similar process. Baan Mun Kong

Chareonchainimitmai project had comparatively the highest degree of community's power. The second was Baan Mun Kong Raumsammukkee project, whereas Baan Mun Kong Sangsunputtana project had comparatively the lowest degree. The factors affecting the community's power were community characteristics, patterns of housing area, transportation, culture, leader, and types of the community's land ownership. It was also found that the obstacles to community's power include neighboring community, internal politics in the community and conflict of national interest group.

บทนำ

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเขตเมือง และชนบทให้มีความเป็นอยู่ที่ได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยรัฐบาลได้กำหนดให้การพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2542 ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชน และทุกภาคการพัฒนา (คณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ, 2543 : 8) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยระดมกำลังร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนา ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในการพัฒนาเมือง และชุมชนให้น่าอยู่ตามความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจของความสำเร็จในการพัฒนา และสอดคล้องกับแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ ด้วยการพัฒนาระบบการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนาแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนของชุมชนเอง โดยใช้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ตลอดจนสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาชุมชน ในลักษณะการพึ่งพาตนเองได้ แทนการรอรับบริการจากภาครัฐอย่างเดิม ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมชุมชนให้พร้อมเข้าร่วมพัฒนา การสร้างพลังชุมชนจึงมีความจำเป็น และมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ

ในการสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นบรรยากาศของความร่วมมือจากภาคีทุกภาคส่วน รวมทั้งสร้างวิถีชีวิตที่เป็นระบบและเป็นองค์รวม ภาครัฐหรือข้าราชการต้องเข้าใจว่า การพัฒนา

คุณภาพชีวิตของประชาชน มิใช่เป็นของข้าราชการ กระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง แต่เป็นของประชาชน ข้าราชการทุกกระทรวงต้องร่วมมือ และประสานงานกัน สนับสนุน ให้ประชาชนมีพลังความสามารถในการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ตามกระบวนการของชุมชน และพึ่งพาตนเองได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

กระบวนการสร้างเสริมพลังชุมชน (Empowerment) ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นจากการดำเนิน โครงการตามนโยบายในการแก้ไขปัญหา ความยากจน ให้หมดไปจากประเทศภายในระยะเวลา 6 ปี และได้กำหนดให้มีการลงทะเบียนของประชาชน เพื่อรับทราบปัญหาเพื่อนำมากำหนดการดำเนินงานในการแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ซึ่งผลจากการลงทะเบียนดังกล่าว พบว่า ปัญหาที่ดิน ทำกินเป็นปัญหาอันดับที่ 2 รองจากปัญหาหนี้สิน และ ปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาลำดับที่ 3 จากจำนวนผู้ลงทะเบียนประมาณ 2 ล้านราย ทั่วประเทศ แต่สำหรับ พื้นที่กรุงเทพมหานคร ปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยจะเป็นลำดับที่ 1

โครงการบ้านมั่นคงจึงเกิดขึ้นบนปรัชญาการเสริมสร้างพลังให้ชุมชนจัดการปัญหาด้วยตนเอง โดยเป็นโครงการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในเมืองทั่วประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเริ่มดำเนินการโครงการนำร่องในปี 2546 และได้รับการอนุมัติแผนการดำเนินการจากรัฐบาลไปจนถึงปี 2554 มีเป้าหมายดำเนินการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่น้อยกว่า 200,000 ครอบครัว (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2547 : 1)

หลักการและแนวทางการดำเนินการสำคัญของโครงการบ้านมั่นคงที่แตกต่างจากโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยอื่นๆ อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้กับชุมชนเจ้าของปัญหา ตั้งแต่การสำรวจข้อมูล

การเลือกชุมชนนำร่อง เลือกวิธีปรับปรุงชุมชน การจัดที่ดิน การออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย การออกแบบบ้าน การออกแบบชุมชน และการก่อสร้าง เป็นต้น ไปจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เป้าหมายสำคัญของโครงการ คือ การสร้างความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัย และการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่สร้างบ้าน การปรับปรุงที่อยู่อาศัยก็มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบและแนวทางตามสภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกในชุมชน และหลักคิดสำคัญสูงสุด คือ เป็นการแก้ปัญหาชุมชนแออัดทุกชุมชนในทุกเมือง ทั่วทั้งประเทศ โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ใช่แก้ปัญหาบางจุด บางพื้นที่เท่านั้น โครงการดังกล่าว จึงเป็นโครงการแก้ปัญหาชุมชนแออัดขนาดใหญ่ เพื่อที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเมืองที่ใหญ่ที่สุดในรอบหลายปีที่ผ่านมาของประเทศไทย มีคนเข้าร่วมทำงานในระดับ และลักษณะงานต่างๆ หลายนับคน ส่งผลสะท้อนไปในหลายมิติ ทั้งในแง่การออกแบบบ้านและชุมชน คนจน การจัดการการเงินเพื่อที่อยู่อาศัยการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบของเมืองและรัฐเพื่อช่วยแก้ปัญหาคนจน การจัดการที่ดินของเมือง เป็นการพิสูจน์ว่าคนจนเมืองนั้นสามารถแก้ปัญหาใหญ่เรื้อรังเรื้อรังที่อยู่อาศัยได้ด้วยตนเองหากได้รับการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ที่เหมาะสมจากรัฐบาลและหน่วยงานภาคีต่างๆ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดปัญหาที่นำมาศึกษาวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการ/วิธีการ ของภาครัฐในการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) แก่ชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเป็นอย่างไร
2. การเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ส่งผลอย่างไรต่อชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง
3. ปัจจัยใดที่สนับสนุนและก่อให้เกิดอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินงานของชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงหลังจากได้รับการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) จากภาครัฐ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๕๕

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการ/วิธีการ ของภาครัฐ ในการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) แก่ชุมชน ในโครงการบ้านมั่นคง
2. เพื่อศึกษาผลจากการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ของชุมชนบ้านมั่นคง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและก่อให้เกิดอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินงานของชุมชน บ้านมั่นคงหลังจากรับการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) จากภาครัฐ

แนวคิดการเสริมสร้างพลัง (Empowerment)

แนวคิดการเสริมสร้างพลังให้แก่ชุมชนได้ ถูกกล่าวถึงมากขึ้นในยุคของการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง Singh and Titi (1995 : 23) ได้กล่าวถึง การเสริมสร้างพลังในชุมชนว่าเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจของประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนหรือชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง และมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาตนเองและชุมชน นอกจากนี้ Wallerstein (1992,197-205) ได้ให้แนวคิดว่าการเสริมสร้างอำนาจเป็นกระบวนการทางสังคมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ให้ตระหนักในตนและสามารถควบคุมตนในการตัดสินใจเลือกและกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกัน โดยการปราศจากการบังคับหรือครอบงำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสิ่งแวดล้อม

จึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ในชุมชนหมายถึง การเสริมสร้างอำนาจให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง และความเป็นอิสระในการตัดสินใจเลือกและกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกัน โดยการปราศจากการบังคับหรือครอบงำ

วรพิทย์ มีมาก (2550 : 24) ได้ศึกษาวิเคราะห์

หาปัจจัยของพลังอำนาจประชาชนจากการเสริมสร้างพลังพบว่า ปัจจัยของพลังอำนาจประชาชนมีทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่

1. ครอบครัวเป็นสุข
2. การมีสุขภาพของจิตที่ดี
3. การมีโอกาสด้านการศึกษา
4. สมรรถนะทางการเงินที่ดี
5. ความเข้มแข็งของชุมชน
6. การมีความมั่นคงในชีวิต
7. การไม่เป็นภาระ

เมื่อพิจารณาปัจจัยพลังอำนาจของประชาชน

7 ประการดังกล่าวในแง่ของหน่วยวิเคราะห์สามารถแยกออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. พลังอำนาจระดับบุคคล ได้แก่ การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีโอกาสด้านการศึกษา และสมรรถนะทางการเงินที่ดี

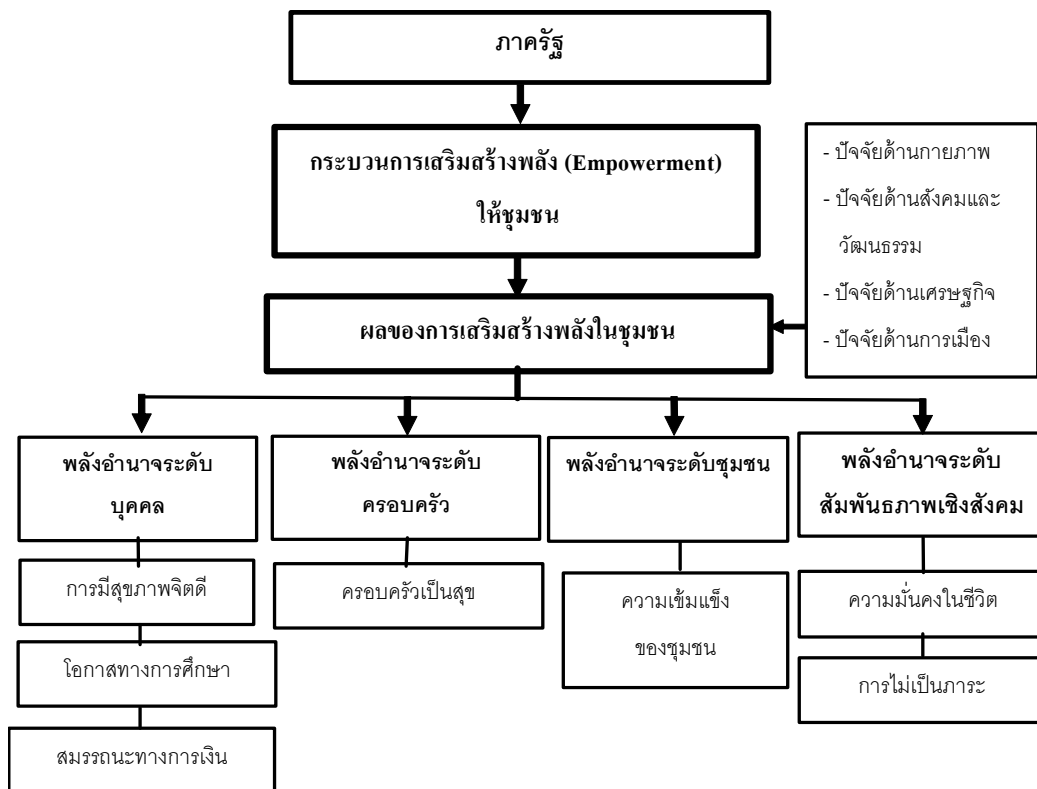
2. พลังอำนาจระดับครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวเป็นสุข

3. พลังอำนาจระดับชุมชน ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน

4. พลังอำนาจระดับสัมพันธภาพเชิงสังคม ได้แก่ การมีความมั่นคงในชีวิตและการไม่เป็นภาระ

จากปรัชญาการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง และแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชน (Empowerment) ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษากระบวนการและผลของการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ในชุมชนบ้านมั่นคง ดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

2. วิธีการศึกษา

จากปัญหาการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยในเชิงคุณภาพ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับกระบวนการและผลของการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ โดยต้องเข้าไปศึกษาปรากฏการณ์ในพื้นที่จริง ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยในเชิงคุณภาพ เนื่องจาก เห็นว่ามีวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องศึกษา

ในส่วนของวิธีการดำเนินการวิจัยนั้น ผู้วิจัยแบ่งวิธีการออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการศึกษาข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษาดังวิธีการ 2 แบบ คือ

2.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิทั้งจากเอกสาร บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ค้นคว้าและทำการศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจระบบการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และชุมชนบ้านมั่นคง ซึ่งการศึกษาดังกล่าว เป็นการเตรียมความพร้อมในส่วนเริ่มการศึกษาวิจัย จากนั้นก็ทำการทบทวนวรรณกรรมในส่วนของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีการเสริมสร้างพลัง (empowerment) แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่อยู่อาศัย การศึกษาทบทวนในส่วนนี้ก็เพื่อนำไปใช้ประกอบการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และเพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๕๕

2.2 การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการศึกษาปรากฏการณ์ในภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างและประชากรที่เลือกมาเพื่อทำการศึกษา โดยทำการสำรวจลักษณะการทำงาน การดำเนินงาน กระบวนการ และผลของการดำเนินงานในชุมชนบ้านมั่นคง และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน รวมถึงปัจจัยด้านบริบทต่างๆ

จากวิธีการศึกษาดังกล่าวเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 3 ชุมชน เป็นขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา โดยได้อาศัยแนวทางเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมาย (Purposeful sampling) เพื่อหาชุมชนกลุ่มตัวอย่างมาเป็นตัวแทนในการศึกษา ชุมชนบ้านมั่นคงในประเทศไทย ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก เกณฑ์ระยะเวลาการจัดตั้ง เนื่องจากชุมชนที่จะศึกษาพล้งอำนาจหรือความเข้มแข็งนั้นควรเป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาอย่างน้อย 5 ปี หรือมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาอย่างน้อย 5 ปี เพื่อให้ชุมชนไม่อยู่ในช่วงก่อตั้งหรือวัยกำเนิดของชุมชนซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง ประการที่สอง เกณฑ์ขนาดของชุมชนและจำนวนครัวเรือนในชุมชน โดยให้มีขนาดของชุมชนและจำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีความใกล้เคียงกัน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ผลและอธิบายรูปแบบการดำเนินงานของของชุมชนได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทั้ง 3 ชุมชนในโครงการนำร่องเพราะมีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงที่ใกล้เคียงกัน และได้เลือกชุมชนตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่และจำนวนครัวเรือนที่ใกล้เคียงกัน คือ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีพื้นที่ชุมชนขนาด 5 ไร่ จำนวน 83 แปลง 89 ครัวเรือน จำนวนสมาชิกสหกรณ์ 137 คน ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี มีพื้นที่ชุมชนขนาด 5 ไร่ 131 แปลง 124 ครัวเรือน จำนวนสมาชิกสหกรณ์ 178 คน และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีพื้นที่ชุมชนขนาด 5 ไร่ 114 แปลง 119 ครัวเรือน มีจำนวนสมาชิกสหกรณ์ 118 คน

การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้อาศัยข้อมูลจาก 2 กลุ่ม ได้แก่ การเก็บข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary survey) ได้แก่ แนวคิดและงานวิจัยที่มีประเด็นสัมพันธ์กับหัวข้อวิจัย ตลอดจนเอกสารราชการ หนังสือ ตำรา คำบรรยาย เอกสาร รวมถึงข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจต่อหัวข้อการศึกษา และการวิจัยภาคสนาม (Field study) การเก็บข้อมูลในแต่ละชุมชน โดยยึดการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - structure) ที่ได้ออกแบบไว้ โดยในการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้มีการเสนอให้ผู้บริหารของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลชุมชนบ้านมั่นคงเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant observation) ในการเพิ่มเติมการเก็บข้อมูลประกอบเข้าด้วยกันจึงได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสอบถามบุคลากรของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้บริหารของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้บริหารของชุมชนบ้านมั่นคงกลุ่มตัวอย่าง และสมาชิกในชุมชนบ้านมั่นคงกลุ่มตัวอย่าง

3. ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้ข้อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

กระบวนการ/วิธีการของภาครัฐในการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) แก่ชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง พบว่า สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีกระบวนการเสริมสร้างพลังให้ชุมชนเมืองแออัดที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยรวมกลุ่มกันแก้ปัญหาจนถึงชุมชนมีความเข้มแข็งบนปรัชญาของการพึ่งตนเองผ่านหลักการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ระดับสูงสุด คือ การเสริมสร้างพลังชุมชน (Empowerment) ใน 8 กระบวนการ ดังนี้

1) ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านที่เป็นเจ้าของปัญหา มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อประชุมร่วมกันหาทางแก้ปัญหา ผ่านการประชุม และการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน

2) กลุ่มชาวบ้านมีกระบวนการออมทรัพย์อย่างมีลํจจะ

3) กระตุ้นให้เกิดกระบวนการกลุ่มของชุมชนในการศึกษาปัญหาที่อยู่อาศัยและสภาพการณ์ต่างๆ

4) ประสานงาน ให้ความรู้ และอำนวยความสะดวกในการให้สหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชนใช้สิทธิในการกู้ยืมเงินผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

5) กระบวนการรวมกลุ่มร่วมกันในการออกแบบ บ้าน และสภาพแวดล้อมในที่ดินที่จะทำการปรับปรุง

6) ส่งเสริมให้พัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน

7) การขนย้ายเพื่อกลับเข้าอยู่ในบ้านและสิ่งแวดล้อมใหม่

8) ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตบนหลักการพึ่งตนเอง

ทั้งนี้ กระบวนการเสริมสร้างพลังโดยภาครัฐผ่าน พอช. ดังกล่าว จะอยู่บนฐานคิดให้คนในชุมชนเป็นตัวตั้ง ให้ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการเอง โดยดำเนินการผ่านกรรมกรชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีส่วนในการออกแบบชุมชนของพวกเขาเอง เพื่อให้บรรลุปรัชญาสูงสุดในการให้ชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนบนหลักการพึ่งตนเอง และให้ชุมชนอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจในชุมชนของตนเอง ดังคำกล่าวของบุคลากรของ พอช. ที่กล่าวว่า “เราอยากทำให้ชุมชนเค้พึ่งตนเองได้ ทำให้เค้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเมือง ไม่ใช่ชุมชนกลุ่มน้อยของเมืองที่คอยแอบหลบๆ ซ่อนๆ”

ผลของการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ของชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง พบว่า ถึงแม้ว่าสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะมีวิธีการดำเนินงาน

เสริมสร้างพลังชุมชนในแต่ละชุมชนที่เหมือนกันแต่ผลของการเสริมสร้างพลังในชุมชนมีความแตกต่างกัน และโดยรวมจะพบว่า หลังจากการเสริมสร้างพลังในชุมชนนําร่องทั้ง 3 ชุมชนจะพบว่า มีพลังอำนาจที่สูงขึ้นในทุกชุมชน จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง โดยจำแนกผลของการเสริมสร้างพลังออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ พลังอำนาจระดับบุคคล พลังอำนาจระดับครอบครัว พลังอำนาจระดับชุมชน และพลังอำนาจระดับสัมพันธ์ทางเชิงสังคม พบว่า ผลของการเสริมสร้างพลังในชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนําร่องที่ทำการศึกษาดังนี้

พลังอำนาจระดับบุคคล พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคง 3 ชุมชนนําร่องที่ทำการศึกษา ในส่วนของหน่วยวิเคราะห์ การมีสุขภาพจิตดี พบว่า ทั้ง 3 ชุมชน ไม่มีปัญหาผู้ป่วยโรคจิตหรือผู้ป่วยทางสุขภาพจิต ส่วนปัญหาเสพติดซึ่งจะส่งผลต่อพลังอำนาจระดับบุคคลนั้นชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีและชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนามีปัญหาการระบาดของยาเสพติดอยู่บ้าง โดยเฉพาะชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาที่มีปัญหาการระบาดของยาเสพติดในชุมชนในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ส่วนหนึ่งมาจากชุมชนข้างเคียงและการเข้าออกชุมชนได้ง่ายจากชุมชนข้างเคียงส่งผลให้เยาวชนสุมเสี่ยงต่อปัญหาเสพติดทั้งๆ ที่ชุมชนมีโครงการต่อต้านยาเสพติดอยู่แต่ก็ไม่เป็นผลเท่าที่ควรอันเนื่องจากปัญหาดังกล่าว การมีโอกาสทางการศึกษา พบว่า สมาชิกในชุมชนบ้านมั่นคง 3 ชุมชนนําร่องได้เข้าศึกษาและเข้าฝึกอบรมในโครงการต่างๆ ส่วนหนึ่งก็มาจากการกำหนดหลักเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ และการกำหนดหรือส่งเสริมให้มีโอกาสฝึกอบรมเพิ่มเติมจากชุมชน เช่น ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีการมอบทุนการศึกษาให้กับเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาและศึกษาอยู่ในทุกระดับโดยนำเงินที่ได้จากการดำเนินงานของสหกรณ์ชุมชน ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี ส่งเสริมให้สมาชิกมีโอกาสเข้าฝึกอบรมโครงการฝึกอบรมต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า สมาชิกในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๕๕

นำร่องที่ทำการศึกษายู่ในวัยศึกษาได้เข้าเรียนในหลักสูตรภาคบังคับ ส่วนการศึกษาในระดับที่สูงกว่าเช่นในระดับอุดมศึกษา อาชีพและรายได้ของครอบครัวมีผลต่อโอกาสทางการศึกษา สมรรถนะทางการเงินที่ดี พบว่าสมาชิกในชุมชนบ้านมั่นคง 3 ชุมชนนำร่อง มีการหาเงินจากการกู้เงินจากสหกรณ์เพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัย สมาชิกสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้จากการกู้เงินสหกรณ์ และจากการศึกษา พบว่า รายได้ของสมาชิกมากกว่ารายจ่ายในทุกชุมชน โดยเมื่อศึกษาจากความต่อเนื่องของการผ่อนเงินกู้ จากสหกรณ์ ของชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนบ้านมั่นคงรวมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา พบว่า อยู่ที่ย่อยละ 2 ร้อยละ 7 และร้อยละ 6

ดังนั้น พลังอำนาจระดับบุคคลของชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาลงสรุปได้ว่า สมาชิกมีพลังอำนาจระดับบุคคลดีขึ้นหลังจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง แต่ก็ยังมีปัญหาจากยาเสพติดและปัญหาสมรรถนะทางการเงินจากการไม่สามารถผ่อนเงินกู้ได้ตรงเวลาของสมาชิกในบางชุมชน

พลังอำนาจระดับครอบครัว พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษามีครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน 2 ช่วงชั้นอายุได้แก่ พ่อแม่และลูก ได้รับประทานอาหารครบ แต่ในชุมชนสร้างสรรค์พัฒนามีปัญหาการติดบุหรี่และสูรายุสูงกว่าชุมชนอื่นๆ ที่ทำการศึกษา ดังนั้นเมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ชุมชน จึงพบว่า พลังอำนาจระดับครอบครัวใน 3 ชุมชนนำร่องที่ทำการศึกษามีผลดีขึ้นหลังจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ปัญหาที่พบอยู่บ้างได้แก่ การติดเหล้า บุหรี่ของสมาชิกในบางชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อพลังอำนาจระดับครอบครัวของชุมชนได้

พลังอำนาจระดับชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคง 3 ชุมชนนำร่องที่ทำการศึกษา ในหน่วยวิเคราะห์ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า สมาชิกทั้ง 3 ชุมชนมีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งกว่าร้อยละ 70 ในทุกชุมชนมี

การรวมกลุ่มตื่นตัวทางการเมืองและรวมกิจกรรมการเมืองอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีการรวมกลุ่มกันจัดทำกิจกรรม/โครงการต่างๆ ที่ต่อเนื่องถึง 6 โครงการ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมในอัตราส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 80 ในทุกกิจกรรม กิจกรรม/โครงการที่จัดให้มีขึ้นส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมตามโอกาสที่ใช้ระยะเวลาไม่ยาวนานกิจกรรม/โครงการประเภทกลุ่มอาชีพไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากสมาชิก ทำให้ต้องยุบเลิกไป ชุมชนบ้านมั่นคงรวมสามัคคีจะรวมตัวกันทำกิจกรรมอาชีพได้ดี มีกลุ่มเพาะเห็ดที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนทุกวัน ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีการรวมกลุ่มของชุมชนในงานประเพณีสมโภชศาลชุมชนซึ่งสมาชิกในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลืองานมาตลอด นอกจากนี้ในหน่วยวิเคราะห์ด้านสวัสดิการชุมชน พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนนำร่อง มีการกำหนดสวัสดิการการกู้เงินกับสหกรณ์ เช่น กู้เงินฉุกเฉิน หรือกู้เงินสามัญกับสหกรณ์ นอกเหนือจากนั้นชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยยังกำหนดให้มีสวัสดิการเงินอุดหนุนช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่บุตรหลานในทุกระดับโดยการมอบทุนการศึกษาในทุกปี

ในส่วนของพลังอำนาจระดับชุมชน ซึ่งวิเคราะห์จากความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีหน่วยวิเคราะห์ทางด้าน การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรวมกลุ่มภายในชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน และการมีสวัสดิการชุมชนนั้น พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว ทั้ง 3 ชุมชนมีพลังอำนาจระดับชุมชนสูงขึ้น แต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะของการรวมกลุ่มและการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน รวมถึงการจัดให้มีสวัสดิการของชุมชนนั้น พบว่าทั้ง 3 ชุมชนมีสวัสดิการที่สมาชิกร่วมกันจัดให้มีขึ้น

พลังอำนาจระดับสัมพันธ์ทางสังคม

พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคง 3 ชุมชน นำร่องที่ทำการศึกษา ในหน่วยวิเคราะห์ทางด้านความมั่นคงในชีวิต พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนไม่มีสมาชิกที่พยายามหรือฆ่าตัวตาย สมาชิกอย่างน้อย 1 คนในทุกครอบครัวมีงานทำ ในส่วนของ

การไม่เป็นภาระนั้น พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนที่ทำการศึกษาก็ไม่มีผู้ป่วยที่ไม่สามารถทำงานได้ สมาชิกในชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่และร่วมสามัคคี สมาชิกในอัตราส่วนเกินครึ่งหรือส่วนใหญ่หาเลี้ยงสมาชิกที่เหลือที่มีอัตราส่วนต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งเป็นวัยเรียนหรือผู้สูงอายุ ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาเป็นชุมชนเดียวที่มีอัตราส่วนของสมาชิกในวัยเรียนและผู้สูงอายุสูงกว่าสมาชิกในวัยทำงาน

ดังนั้น ในส่วนของพลังอำนาจระดับสัมพันธภาพเชิงสังคมนั้น พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคงใน 3 ชุมชนนาร่องที่ทำการศึกษา ส่วนใหญ่มีพลังอำนาจระดับสัมพันธภาพเชิงสังคมสูงขึ้น ในหน่วยวิเคราะห์ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าชุมชนส่วนใหญ่มีความมั่นคงในชีวิตที่สูงขึ้นจากการมีที่อยู่อาศัยมั่นคงเป็นของตนเอง ไม่ต้องกลัวการโดนไล่ที่ การงานทำและการไม่มีสมาชิกที่พยายามฆ่าตัวตาย และการไม่เป็นภาระพบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่หาเลี้ยงสมาชิกในชุมชนที่เหลือ ยกเว้นชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นวัยเรียนและสูงอายุซึ่งสูงกว่าสมาชิกในวัยทำงาน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีผลของการเสริมสร้างพลังในระดับที่ต่างกัน หากพิจารณาตามประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่มีพลังอำนาจของชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนามีพลังอำนาจของชุมชนหลังจากได้รับการเสริมสร้างพลังชุมชนจากภาครัฐน้อยที่สุด

ปัจจัยที่ส่งเสริม และข้อจำกัด ที่ทำให้ชุมชนมีพลังอำนาจของชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา พบว่า

1) ปัจจัยด้านกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน เนื่องจากปัจจัยทางด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชนของแต่ละ

ชุมชนมีความแตกต่างกัน จึงส่งผลที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชนได้แก่ ในชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเป็นชุมชนเปิดมีทางเข้าออกหลายทาง ส่งผลให้เกิดปัญหาจากชุมชนข้างเคียงอื่นๆ เช่น ปัญหาแยกเสกตติ ปัญหาวาณิชยกรรม ทำให้ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างพลัง ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เป็นชุมชนปิดมีทางเข้าออกทางเดียวมีรั้วรอบขอบชิดทำให้ปัญหาวาณิชยกรรม และปัญหาวาณิชยกรรมจากชุมชนข้างเคียงอื่นๆ หดไป ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังของชุมชน

การตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนของชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี มีการตั้งบ้านเรือนเป็นแถวเป็นแนวเดียวกันอย่างชัดเจนส่งผลให้ง่ายต่อการติดต่อสื่อสารกันภายในชุมชน ปัจจัยการตั้งบ้านเรือนในชุมชนจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังใน 2 ชุมชนดังกล่าว ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาเป็นลักษณะชุมชนใหญ่มีการตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายทำให้ยากต่อการติดต่อสื่อสารแต่เนื่องจากชุมชนมีเสียงสายของชุมชนและมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน ทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารผ่านโทรศัพท์ปัจจัยการตั้งบ้านเรือนจึงไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารหรือด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อพลังอำนาจของชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา

การคมนาคม ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี ตั้งอยู่ใกล้ถนนใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก มีรถประจำทางผ่าน และยังง่ายต่อการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอกทั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือสำนักงานเขต รวมทั้งการได้รับบริการสาธารณะของหน่วยงานภายนอกอื่นๆ ด้วย ทำให้ปัจจัยด้านการคมนาคมเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ การเสริมสร้างพลังของ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนบ้านมั่นคง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๕๕

ร่วมสามัคคี ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาอยู่ไกลจากเส้นทางคมนาคมหลักทำให้ยากต่อการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงการได้รับการบริการสาธารณะจากหน่วยงานภาครัฐด้วย ทำให้ปัจจัยด้านคมนาคม จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการเสริมสร้างพลังของชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา

การติดต่อสื่อสาร ชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย มีการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเสียงตามสายของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน และในทุกๆ ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารผ่านระบบโทรศัพท์ ส่งผลต่อการติดต่อสื่อสารกันภายในชุมชน และส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชน ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนใน 3 ชุมชน

2) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคม ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีสภาพสังคมโดยรวมของชุมชน เป็นชุมชนที่พลุกพล่านเนื่องจากมีการเข้าออกของคนนอกชุมชน ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีมีตลาดที่อยู่ใกล้ๆ ชุมชน กอปรกับเป็นชุมชนเปิดทำให้คนผ่านไปมาจากนอกชุมชนอยู่เสมอๆ ชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาเป็นชุมชนเปิดสภาพชุมชนมีคนพลุกพล่านเช่นเดียวกับชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีซึ่งมีผลมาจากมีชุมชนแออัดอื่นๆ อยู่โดยรอบ และมีคนจากชุมชนแออัดอื่นๆ ใช้เป็นทางผ่านทำให้เป็นสังคมที่ผู้คนพลุกพล่าน การเป็นชุมชนที่มีสภาพสังคมที่มีผู้คนจากชุมชนอื่นพลุกพล่านทำให้ส่งผลต่อปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น อาชญากรรม การทะเลาะเบาะแว้งกัน ยาเสพติด ซึ่งส่งผลต่อพลังอำนาจของชุมชน ปัจจัยด้านสภาพสังคมจึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างพลังในชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 2 แห่งข้างต้น ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่เป็นชุมชนที่มีสภาพสังคมที่เงียบสงบไม่มีความพลุกพล่านทั้งของคนในชุมชนเองหรือโดยเฉพาะคนนอกชุมชน ซึ่งสภาพสังคมดังกล่าวส่งผลต่อ

พลังอำนาจระดับบุคคล และการดำเนินงานของชุมชน สภาพสังคมของชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน

วัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย มีการจัดงานประเพณีของชุมชนตามเทศกาลของไทย ได้แก่ งานเทศกาลปีใหม่ งานเทศกาลสงกรานต์ ของชุมชน โดยให้คนในชุมชนช่วยกันจัดงาน โดยเฉพาะชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนามีงานศาลประจำชุมชนที่จัดให้มีขึ้นทุกวันที่ 5 เมษายนของทุกปี งานประเพณีดังกล่าวส่งผลต่อความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลดีต่อความเข้มแข็งของชุมชน และพลังอำนาจของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังของชุมชน

ครอบครัว เนื่องจากเป็นชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัยเป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งมาได้ไม่นานนัก สมาชิกที่มาอยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่เข้ามาหางานทำจากต่างจังหวัด ครอบครัวในแต่ละชุมชนจึงเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่ค่อยมีผู้สูงอายุมากนัก และผู้นำครอบครัวก็ไม่ได้ทำงานอยู่ใกล้บ้าน ส่วนใหญ่ทำงานแบบไปกลับ จึงส่งผลดีกับความอบอุ่นของครอบครัวที่ได้อยู่กันพร้อมหน้า ซึ่งลักษณะครอบครัวดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน

เครือข่าย จากการศึกษาวิจัย พบว่า เนื่องจากเป็นชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัยเป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งมาได้ไม่นานนัก สมาชิกที่มาอยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่เข้ามาหางานทำจากต่างจังหวัด จึงไม่มีลักษณะของชุมชนเครือข่าย ปัจจัยดังกล่าวจึงไม่ส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชนหรือพลังอำนาจของชุมชน

การถือครองที่ดิน การถือครองที่ดินของชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพลังอำนาจของชุมชนในระดับต่างๆ รวมถึงส่งผลบวกต่อบัณฑิตต่างๆ จากการศึกษาวิจัยในชุมชนทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีการ

ถือครองที่ดินโดยการเป็นเจ้าของที่ดินเอง การกู้ยืมเงินซื้อจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนใช้กู้ยืมเงินเพื่อซื้อที่ดิน ซึ่งการผ่อนชำระเหลือระยะเวลาอีก 4 ปี ก็จะสามารถผ่อนเงินจำนวนดังกล่าวได้หมด ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้เองที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีการชำระหนี้แก่สหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สหกรณ์มีผลการดำเนินงานที่ดิน จึงมีการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ทุนการศึกษา ทุนกู้ยืม ทุนสนับสนุนกลุ่มอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อพลังอำนาจระดับต่างๆ ของชุมชน ปัจจัยด้านการถือครองที่ดินของชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีการถือครองที่ดินโดยวิธีการเช่าระยะยาวจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และการทำเรือฯ ซึ่งการที่สามารถเช่าระยะยาวได้ดังกล่าว ทำให้สมาชิกมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยมากขึ้นกว่าสมัยก่อน แต่ปัจจัยดังกล่าวก็ไม่ส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชน หรือพลังอำนาจของชุมชน

การรวมตัวของกลุ่มย่อยในชุมชน ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีโครงการที่ให้ชาวชุมชนรวมกลุ่มกันหลายโครงการซึ่งเป็นโครงการที่ทำประจำในทุกเดือน และทุกๆ ปี แต่โครงการที่ทำประจำต่อเนื่อง เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพต่างๆ ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากสมาชิก ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี มีการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน โดยการสนับสนุนของสหกรณ์ชุมชน โครงการที่ดำเนินการได้ดีคือ โครงการประเพณีส่งเสริมอาชีพ ที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ กลุ่มอาชีพเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ในกองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มย่อยๆ เหล่านี้ส่งผลต่อการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเป็นผลดีต่อพลังอำนาจระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ปัจจัยด้านการรวมกลุ่มเล็กๆ ในชุมชนจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีการรวมกลุ่มส่งเสริมเฉพาะโครงการออมทรัพย์

และโครงการจัดงานศาลชุมชนที่กำหนดจัดในทุกปี ซึ่งลักษณะการจัดโครงการที่เป็นการรวมกลุ่มย่อยในชุมชนสร้างสรรค์พัฒนาจึงเป็นโครงการที่ไม่สื่อถึงความร่วมมือกันมากนัก

3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

อาชีพ ชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย พบว่า อาชีพหลักๆ ของสมาชิกในชุมชนมี 3 อาชีพ ได้แก่ พนักงานบริษัทเอกชน ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่มีอัตราส่วนของพนักงานบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐสูงกว่าอาชีพอื่นๆ ซึ่งอาชีพดังกล่าวส่งผลต่อการทำงานตามระยะเวลาที่แน่นอนทำให้การผ่อนชำระหนี้เชื่อกับสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง แต่ลักษณะอาชีพดังกล่าวทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในชุมชนที่ไม่ต่อเนื่องและเข้มแข็งจากการมีอาชีพและรายได้ประจำ ดังกล่าว ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีที่มีอัตราส่วนของอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ค้าขาย และลูกจ้างทั่วไปมากกว่าอาชีพอื่นๆ มีผลต่อการผ่อนชำระที่ไม่สม่ำเสมอ แต่โครงการที่ส่งเสริมอาชีพได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสมาชิกต้องการหารายได้เสริม ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาจากการให้ข้อมูลพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และค้าขายรถเข็นในจำนวนที่มากกว่าชุมชนอื่น ทำให้มีปัญหาเช่นเดียวกับชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี คือ การผ่อนชำระที่ไม่เสถียรเชื่อกับสหกรณ์ที่ไม่สม่ำเสมอ แต่ก็ไม่ปรากฏโครงการการรวมกลุ่มการส่งเสริมอาชีพแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่า อาชีพมีผลต่อการชำระหนี้เชื่อกับสหกรณ์ ส่วนการรวมกลุ่มโครงการส่งเสริมอาชีพมีปัจจัยที่ส่งเสริมอีกตัวจากกลุ่มผู้บริหารในชุมชนที่จะต้องส่งเสริมพร้อมๆ ไปด้วย

รายได้ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ที่แน่นอนมีผลต่อการผ่อนเงินกู้กลับกับสหกรณ์ซึ่งส่งผลดีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ และผลดีต่อการจัดหาปัจจัยพื้นฐานของสมาชิกในชุมชน รายได้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนและพลังอำนาจของ

ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่แน่นอน มีผลต่อการส่งเงินให้กับสหกรณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ รายได้ จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน 2 ชุมชนดังกล่าวข้างต้น

การมีหนี้สิน ชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการ นำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย เป็นชุมชนที่มีความจำเป็นในการกู้ยืมสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยผ่านสหกรณ์ชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนต้องกู้สินเชื่อจากสหกรณ์เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเอง ภาวะการมีหนี้สินดังกล่าวส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของสมาชิกในชุมชน และเป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน

4) ปัจจัยด้านการเมือง

ผู้นำชุมชน ชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการ นำร่องที่ทำการศึกษาวิจัย มีผู้นำชุมชนที่ร่วมต่อสู้กับชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน ทำให้คณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัยมีความรู้เรื่องการดำเนินงานของชุมชน และการบริหารสหกรณ์ชุมชนเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีปัญหาอยู่บ้าง เช่น ในชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีที่มีประสบปัญหาความโปร่งใสของคณะกรรมการชุดเก่าแต่คณะกรรมการชุดใหม่ก็สามารถแก้ปัญหาให้ผ่านไปได้ดี หรือชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาที่คณะกรรมการชุมชนและผู้นำชุมชนเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงานของชุมชนในอนาคตได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นหากพิจารณาในภาพรวมปัจจุบันทั้งผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนบ้านมั่นคงทั้ง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษา เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินงานและอยู่ร่วมกันถึงปัจจุบันได้ ผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ทั้ง 3 ชุมชน มีพลังอำนาจของชุมชน

ลักษณะการใช้อำนาจ เนื่องจากการดำเนินงานชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันจัดการกับ

ปัญหาบนพื้นฐานของการเสริมสร้างพลังชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการทุกอย่างเอง โดยภาครัฐเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น ทำให้ปัจจุบันการดำเนินงานของชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงจึงผ่านการบริหารผ่านคณะกรรมการชุมชนที่มาจากคนในชุมชน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชน ลักษณะการใช้อำนาจของคณะกรรมการชุมชน และผู้นำชุมชน จึงเป็นลักษณะการร่วมกันคิดโดยคนของชุมชนเอง การดำเนินงานทุกอย่างผ่านคณะกรรมการทำให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ส่งผลต่อความสามัคคีกันของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของการดำเนินงานในโครงการบ้านมั่นคงเอง ลักษณะการใช้อำนาจของชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่อง ที่ทำการศึกษาคือปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ส่งผลดีต่อพลังอำนาจระดับชุมชน

การแทรกแซงจากภายนอก เนื่องจากการดำเนินงานชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันจัดการกับปัญหาบนพื้นฐานของการเสริมสร้างพลังชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการทุกอย่างเอง โดยภาครัฐเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น กอปรกับปัจจุบันชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง 3 โครงการนำร่องที่ทำการศึกษาวิจัยเป็นชุมชนที่ถูกกฎหมาย จึงไม่มีการแทรกแซงจากหน่วยงานภายนอก จากปรัชญาพื้นฐานการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง และสถานะภาพปัจจุบันของชุมชนที่เป็นชุมชนถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งส่งผลดีต่อความเข้มแข็งของชุมชน ลักษณะการแทรกแซงจากภายนอกจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนบ้านมั่นคง

การเมืองภายในชุมชน ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาไม่มีปัญหาการเมืองภายในชุมชน ผู้นำ และคณะกรรมการชุมชนได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดีจากเหตุผลที่ต่างกัน คือ ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่มีการตกลงให้มีการหมุนเวียน

คณะกรรมการชุมชนโดยเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนมีโอกาสเข้ามาเป็นคณะกรรมการชุมชน ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องการเมืองภายในชุมชน ส่วนชุมชนชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา คณะกรรมการและผู้นำเป็นผู้ที่ร่วมต่อสู้กันก่อตั้งชุมชนในระยะแรกซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน จึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน ปัจจัยการเมืองภายในชุมชนจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนใน 2 ชุมชนดังกล่าว ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีมีปัญหาเรื่องการเมืองภายในชุมชนระหว่างคณะกรรมการและผู้นำชุมชนชุดเก่า และชุดปัจจุบันทำให้ภายในชุมชนมีการแตกแยกกันของสมาชิก ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกแยกภายในชุมชนและมีผลต่อการดำเนินงานของชุมชน การเมืองภายในชุมชนจึงเป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานภายในชุมชนและพลังอำนาจของชุมชน

ความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติ จากการเก็บข้อมูลศึกษาวิจัยทั้ง 3 ตัวอย่างใน 3 ชุมชนในโครงการนาร่องพบว่า ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติ ปัจจัยดังกล่าวจึงไม่ส่งผลต่อพลังอำนาจของชุมชน ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคีนั้น พบว่า สมาชิกในชุมชนเป็นผู้มีแนวคิดทางการเมืองที่เหมือนกันมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน ซึ่งพบว่าการที่สมาชิกในชุมชนมีแนวคิดทางการเมืองเดียวกันร่วมกันทำกิจกรรมการเมืองร่วมกันทำให้มีความเข้มแข็งของชุมชนมากขึ้น สมาชิกมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกันมากขึ้น ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี ส่วนในการเมืองของชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีการแบ่งแยกทางการเมืองชัดเจนของสมาชิกในชุมชน มีการร่วมกิจกรรมทางการเมืองระหว่างสมาชิกสองกลุ่มและจากการเก็บข้อมูลพบว่ามีความขัดแย้งกันอยู่เสมอๆ ระหว่างสองกลุ่มทางการเมือง ดังนั้นปัจจัยด้านความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติจึงเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน

4. สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษากระบวนการเสริมสร้างพลัง (Empowerment process) ในชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนาร่อง ปรากฏว่า ภาครัฐใช้กระบวนการเสริมสร้างพลัง (Empowerment process) ในชุมชนบนหลักการเดียวกันผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) โดย พอช. จะเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงในกระบวนการต่างๆ คือ การส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านที่เป็นเจ้าของปัญหาทำการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม, กลุ่มชาวบ้านมีกระบวนการออมทรัพย์อย่างมีสัจจะ, กระตุ้นให้เกิดกระบวนการกลุ่มของชุมชนในการศึกษาปัญหาที่อยู่อาศัย และสภาพการณต่างๆ ประสานงานให้ความรู้ และอำนวยความสะดวกในการให้สหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชนใช้สิทธิในการกู้ยืมเงินผ่าน พอช. กระบวนการรวมกลุ่มร่วมกันในการออกแบบบ้าน และสภาพแวดล้อมในที่ดินที่จะทำการปรับปรุง, พัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม, การขนย้ายเพื่อกลับเข้าอยู่ในบ้านและสิ่งแวดล้อมใหม่ และร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนบนหลักการพึ่งตนเอง

ผลของการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ในชุมชนบ้านมั่นคง 3 โครงการนาร่องปรากฏว่า ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนบ้านมั่นคงร่วมสามัคคี และชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนา มีผลของการเสริมสร้างพลังในระดับที่ต่างกัน ชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่ มีปัจจัยสนับสนุนมากที่สุด โดยมีปัจจัยทางด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เป็นชุมชนลักษณะปิดทำให้ง่ายต่อการดูแลในชุมชนด้วยตนเองและป้องกันอบายมุขจากชุมชนแวดล้อมได้เป็นอย่างดี การคมนาคมที่สะดวกง่ายต่อการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก การถือครองที่ดินที่ชุมชนเป็นเจ้าของที่ดินของตัวเองทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกมั่นคง และปัจจัยสำคัญที่ถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญสำหรับพลังอำนาจของชุมชน เนื่องจากปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ซึ่งพบว่า ประธานชุมชนบ้านมั่นคงเจริญชัยนิมิตใหม่เป็นผู้นำที่สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๕๕

สมาชิกเข้าถึงง่าย และเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ประสบผลสำเร็จด้วยดีเสมอมา ส่วนชุมชนบ้านมั่นคงรวมสามัคคี มีปัจจัยสนับสนุนในระดับรองลงมา โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนได้แก่ การตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นแนวยาวในบริเวณเดียวกันทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารกันในชุมชน การคมนาคมที่อยู่ไม่ไกลจากถนนสายหลัก ทำให้ง่ายต่อการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก แต่เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เป็นลักษณะชุมชนเปิด มีเส้นทางเข้าออกหลายทางทำให้คนแปลกหน้าเข้าออกได้ง่ายส่งผลต่อปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังประสบปัญหาการเมืองภายในชุมชนระหว่างผู้บริหารเก่ากับกลุ่มผู้บริหารใหม่ทำให้ส่งผลต่อการบริหารชุมชนและความร่วมมือของคนในชุมชนอยู่บ้าง ในส่วนของชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนาที่มีปัจจัยสนับสนุนน้อยที่สุด มีปัจจัยสนับสนุนได้แก่ วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เนื่องจากชุมชนบ้านมั่นคงสร้างสรรค์พัฒนามีงานประเพณีประจำชุมชน คือ งานศาลประจําชุมชนที่มีส่วนให้คนในชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนที่เป็นที่เคารพเนื่องจากเป็นผู้อาวุโสของชุมชนร่วมต่อสู้กับชุมชนมาตั้งแต่ต้นทำให้ง่ายในการขอความร่วมมือต่างๆ แต่เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีทางเข้าออกหลายทาง การตั้งบ้านเรือน

กระจัดกระจาย ทำให้เกิดปัญหากับชุมชนข้างเคียงบ่อยๆ เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังประสบปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากความคิดเห็นทางการเมืองระดับชาติไม่ตรงกัน มีการตั้งกลุ่มสนับสนุนการเมืองแต่ละฝ่ายซึ่งส่งผลต่อความสามัคคีของคนในชุมชน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการปฏิบัติสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนควรสนับสนุนให้ชุมชนบ้านมั่นคงสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนเมืองขึ้นเพื่อให้ชุมชนต่างๆ มีโอกาสเรียนรู้การดำเนินงานของชุมชนอื่นๆ และสนับสนุนให้ชุมชนช่วยเหลือกันเอง และเรื่องการผ่อนผันกฎเกณฑ์การให้สินเชื่อเพราะปัจจุบันระบบการให้สินเชื่อธนาคารพิจารณาเป็นรายบุคคลซึ่งยังต่างกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่พิจารณาผ่านระบบกลุ่มสหกรณ์

5.2 สำหรับงานวิจัยขึ้นไป ควรมีการศึกษาผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชนบ้านมั่นคงในพื้นที่อื่น โดยอาจทำการศึกษาในเชิงปริมาณครอบคลุมทั้งประเทศ หรือศึกษาผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชนบ้านมั่นคงในพื้นที่อื่นในเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ เช่น กรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด หรือระหว่างภาค เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จของแต่ละพื้นที่ในการทำรอบแนวทางการพัฒนาชุมชนเมือง

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมีเดีย.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2541). การบริหารจัดการภาครัฐในยุคโลกาภิวัตน์ ระบบตลาด การจัดการสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนนิยม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพิตย์ มีมาก. (2550). รัฐกับการเสริมสร้างพลัง (empowerment)ประชาชน/ชุมชน ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาระบบราชการ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.opdc.go.th/oldweb/Mission/File_download/1148637063-1.ppt. (สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2552).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2550). ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืนระหว่าง ทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2546). โครงการบ้านมั่นคง : เพื่อสร้างความมั่นคง ในการอยู่อาศัยให้คนจนในชุมชนแออัด ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2547). คู่มือการจัดทำโครงการบ้านมั่นคง ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2552). บ้านมั่นคง ชุมชน เข้มแข็ง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.codi.or.th/baanmankong/index.php. (สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2552).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2547). บ้านมั่นคง : แผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ชุมชนแออัด (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ของคนจนโดยองค์กรชุมชนตามโครงการบ้านมั่นคง พ.ศ. 2546-2549. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- Clutterbuck D.and Susan Kernaghan. (1995). *The Power of Empowerment Release the Hidden Talents of Your Employees*. London : Kogan.
- Gibson.C.H. (1991). A Concept Analysis of Empowerment. *Journal of Advanced Nursing*. (16) : 354 - 361.
- Jackson.T.et al. (1989). The community development continuum. *Community Health Studies*. (13) : 66 - 73.
- National Organizing Committee. (1992). *People, participation and empowerment : Proceeding of the people's plan for the 21st century Thailand*. Bangkok : National Organizing Committee.
- Osborne. D.&T. Gaebler. (1992). *Reinventing Government : How the Entrepreneurial Spirits is Transforming the Public Sector from School House to State House*. Mass: Addison - Wesley .
- Sigh.N. and Titi V. (1995). *Empowerment towards Sustainable Development*. Halifax.
- Wallerstein.N. (1992). Powerlessness.empowerment and health.American. *Journal of Health Promotion*. (Jan-Feb,6(3) : 197-205.